

An illustration of a man in a dark suit and white shirt, seen from the back and side, standing at an ATM. He is holding a white card. The ATM screen displays text in Swedish. The background is a solid red color.

Den kommunala skolpengsbankomaten

Uttag: 600 miljoner kr.
Hur vill du ta ut skolpengen?

Redovisat som vinstuttag

Som diskret "koncernbidrag"

Via köp av egna aktier

Köpa tjänster/hyra av dotterbolag

Fyra myter om marknadsskolan

Sverige har som enda land i världen valt att låta vinstdrivande aktiebolag driva skattefinansierade skolor. Men väljarna vill att Sverige slutar med det. 74 procent av svenskarna tycker att skolaktiebolagen borde förbjudas helt och 98 procent av lärarna är emot fria vinstuttag. Politikerna vägrar dock att tillmötesgå väljarnas och lärarnas önskemål i denna fråga. Forskare säger att detta beror på framgångsrik lobbyism från skolägarna.

I den här broschyren ska vi berätta om marknadsskolan, om vilka som äger de växande skolkoncernerna och om ägarnas lobbyism. Vi ska också avliva fyra myter om skolvinsterna!

De kommande åren blir viktiga i kampen för ett rimligt skolsystem, fritt från riskkapitalister och utländska investerare. Om väljarna ska lyckas vinna kampen mot ägarna, måste kunskapen om marknadsskolans vinnare och förlorare öka. För skolägarna står enorma summor på spel. Därför investerar de skolpeng i lobbyism för att rädda vinsterna, ett påverkansarbete som tidigare varit mycket framgångsrikt.

Skoldebatten och skollobbyismen

Efter att länge ha varit en fråga med tydlig höger-vänsterprägel har marknadsskolan de senaste åren kritiserats från allt fler perspektiv. Regeringen har tillsatt ett antal utredningar som de menar kommer att innebära en helrenovering av friskolereformen. Utredarna föreslår bland annat vinstbegränsningar de första åren och att man inte ska kunna ta ut vinst samtidigt som skolan får vissa riktade statsbidrag. De föreslår också en nationell skolpengsnorm som skulle göra det möjligt för kommuner att stötta sina skolor utan att samtidigt tvingas ersätta friskolor med samma belopp.

Trots att förslagen till förändringar är mycket försiktiga har de vinstdrivande aktörerna inlett en aggressiv kampanj för att inte ens de här otillräckliga förslagen ska klubbas igenom av riksdagen. Den här kampanjen följer ett känt mönster. Statliga utredningar har tidigare föreslagit att kötid ska tas bort som urvalskriterium vid antagning till populära skolor, att alla skolor ska försöka att jobba för minskad skolsegregation och att kommunerna ska få göra ett rimligt avdrag på friskolornas skolpeng. Samtliga dessa förslag röstades ner av riksdagen efter omfattande lobbyinsatser från skolägarna – kampanjer som hade tydliga inslag av skrämselfpropaganda.

“Skillnaden mellan väljarnas åsikt i den här frågan, och den lagstiftning som politikerna skyddar, beror på ett starkt särintresse som är välorganiserat”

Det här är inte spekulationer eller lösa antaganden. Det finns vetenskapliga belägg för att skolägarna påverkat politikernas beslut. Enligt den stora SOM-undersökningen är 74 procent av svenskarna emot vinster i skolan. SVT:s valundersökning visar att nuvarande lagstiftning om vinster i välfärden inte har stöd hos den genomsnittliga väljaren i ett enda av riksdagspartierna. Forskaren Anna Tyllström menar att skillnaden mellan väljarnas åsikt i den här frågan, och den lagstiftning som politikerna skyddar, beror på ett starkt särintresse som är välorganiserat och på ett framgångsrikt arbete från lobbyister.

Demokrati betyder ungefär folkstyre eller folkmakt. När demokratin fungerar fångas väljarnas uppfattningar i principiellt viktiga frågor med tiden upp av de politiska partierna och avspeglas i politiska beslut. Så har det dock inte blivit med frågan om vinster i skolan. Där vill väljarna uppenbarligen en sak, medan politikerna har beslutat sig för att driva en helt annan linje.

Marknadsskolans förespråkare säger ofta att friskolor ska vara komplement till kommunens skolor – inte konkurrenter. De säger att skolbolagen är små, att vinsten är låg och återinvesteras i verksamheten och att ägarna tar en stor risk när de startar nya skolor. Tankesmedjan Balans menar att det här är myter som omöjliggör en saklig debatt om drivkrafterna på skolmarknaden. I den här broschyren avlivar vi myterna, en för en.

Tankesmedjan Balans är en ideell förening, grundad 2017 av Åsa Plesner och Marcus Larsson. Vi skriver böcker och debattartiklar och föreläser om välfärdens styrning, med fokus på medarbetarnas arbetsvillkor. Balans tar inte emot några ekonomiska bidrag från fackförbund eller politiska partier utan driver verksamheten med hjälp av gåvor från privatpersoner – många av dem är lärare – och intäkter från föreläsningar och bokförsäljning.

Gå in på vår hemsida tankesmedjanbalans.se för att läsa mer om vad vi gör, om vilka vi är och om hur du kan stötta oss. Och tipsa gärna vänner och kollegor om den här broschyren så att fler kan lära sig om marknadsskolan och om skolans styrning.

Myt 1: Skolkoncernerna är komplement, inte konkurrenter

När nya koncernskolor öppnas, eller när den kraftiga expansionen av dessa skolor försvaras i debatten, används ofta ordet “komplement” för att beskriva koncernskolornas roll. Komplement är ett positivt laddat ord medan konkurrens är ett negativt laddat ord, i alla fall när det gäller skolor och elever. Valet av begrepp för att beskriva de vinstdrivande skolbolagens roll påverkar synen på nya aktörer inom skolan. Men i praktiken finns det inga komplement på skolmarknaden. Det finns bara konkurrenter som tävlar med varandra om elevernas skolpeng.

Konkurrensen är dock inte fri, utan riggad till de kommunala skolornas nackdel. Enligt lag ska friskolornas grundpeng (den klart största delen av skolpengen) vara 100 procent av kommunernas kostnad per elev. Men kommunen har ett mycket mer omfattande uppdrag än de fristående skolorna. Kommunen måste till exempel hela tiden se till att det finns en kommunal skola nära hemmet för de elever som vill gå i en kommunal skola nära där de bor, något som ökar den kommunala kostnaden per elev.

När koncernerna öppnar nya skolor uppstår det tomma platser i kommunens klassrum, vilket leder till att de kommunala skolornas totala skolpeng minskar. Ungefär 90 procent av skolornas kostnader är fasta och kan inte anpassas när elevantalet minskar. Antingen måste de kommunala skolorna dra ner på sådant de faktiskt kan påverka – till exempel speciallärare eller elevassistenter – eller så går de kommunala skolorna över budget och då ökar grundpengen även till koncernskolorna. Eftersom koncernskolorna inte haft ökade kostnader skapar den höjda grundpengen möjlighet till ökad vinst.

Vinst i skolan kan bara skapas genom att skolkoncernerna har lägre kostnader än kommunerna. Det är därför inte förvånande att de har lägre kostnader för till exempel lärarlöner, lärartäthet och lärarbehörighet. Men för att lärarna ska kunna undervisa med sämre arbetsvillkor krävs ett elevunderlag som är mindre resurskrävande. I skolkoncernernas skolor är andelen elever med föräldrar med hög utbildningsnivå högre. Elever med invandrabakgrund kommer oftare från länder med hög utbildningsnivå och andelen nyinvandrade elever är lägre än i kommunala skolor.

”27 procent av den ökade skolsegregationen beror på valfrihetsreformerna”

Skolmarknaden spär därmed på den skolsegregation som skapats av den ökade bostadssegregationen. Forskare vid Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering (IFAU) har kommit fram till att 27 procent av den ökade skolsegregationen beror på valfrihetsreformerna.

Det är inte ovanligt att skolkoncerner använder strategier för att uppmuntra mindre resurskrävande elevgrupper att söka till sina skolor, och andra att inte göra det. Det kan till exempel ske genom direktadresserad reklam till elever som går på kommunala skolor i mer välbärgade bostadsområden eller pedagogiska metoder som inte passar elever som behöver mycket hjälp. Det här är ett naturligt resultat i ett konkurrensutsatt system med vinstdrivande aktörer som har som mål att maximera lönsamhet. Där blir skolor konkurrenter om de lönsamma eleverna – inte komplement till varandras pedagogiska metoder.

Myt 2: Skolägarna är små och har lokal förankring

Friskolereformen skulle ge föräldrar, lärare och rektorer möjligheten att starta skolor för att flytta ägandet närmare klassrummen. Men det är inte så det har blivit. Istället har stora skolkoncerner grundats, som köper upp de mindre aktörerna och som står för en mycket stor majoritet av alla nystartade skolor. Fler än hälften av landets friskoleelever går idag i skolor som ägs av någon av de tolv största skolkoncernerna. Andelen ökar hela tiden eftersom allt fler små aktörer köps upp av jättarna.

Skolkoncernernas ägare kan i huvudsak delas in i tre grupper: före detta politiskt aktiva, svenska entreprenörer samt utländska riskkapitalbolag och investeringsfonder. Två av koncernerna ägs av arkitekterna bakom friskolereformen, två koncerner ägs av före detta kommunpolitiker och en koncern ägs av en före detta riksdagsledamot. En sjätte koncern grundades genom sammanslagning av ett antal skolbolag med kopplingar till kommunpolitiker. Utöver det finns det några mindre aktörer med ägare som antingen varit, eller fortfarande är, politiskt aktiva.

Det är inte förvånande att många skolkoncerner har ägare som antingen var med och tog fram lagstiftningen eller som har administrerat lagstiftningen som lokalpolitiker. De här personerna känner till det politiskt styrda skolsystemet och vet hur man navigerar det. En av koncernerna lyfte själva i sin årsredovisning att de använder sig av en hög politisk kompetens i styrelsen för att påverka politiker att inte ta beslut som missgynnar skolägarna. Den åsyftade styrelseledamoten ägde vid den tidpunkten en sommarstuga tillsammans med dåvarande oppositionsledaren Ulf Kristersson, som idag är statsminister.

“Det inte är osannolikt att en utländsk ägare skulle kunna investera i svenska skolor med syfte att påverka det demokratiska samhället i negativ riktning”

En tredjedel av alla elever som går på en fristående skola går på en skola som drivs av en koncern med en majoritet av ägandet i utlandet. En av dem ägs av ett tyskt riskkapitalbolag. Den andra är till 60 procent ägd av olika utländska investeringsfonder. De tre största förskolekoncernerna är utlandsägda.

Att investmentfonder och riskkapitalbolag dras till den svenska förskole- och skolmarknaden är inte heller förvånande. Deras syfte är att leta upp marknader där det finns relativt säkra vinster att göra som kan skapa avkastning för riskkapitalisterna och för fondernas investerare. Ett av de investmentbolag som äger svenska förskolor skriver på sin hemsida att de inte är bundna till något specifikt mandat och därför har full flexibilitet vad gäller investeringsstrategi, samt att denna flexibilitet gör det möjligt för bolaget att agera “opportunistiskt”. Med andra ord: de letar inte efter några speciella marknader att investera i, de kan agera som opportunist och etablera sig där det erbjuds bäst ekonomiska villkor, som till exempel den svenska förskolemarknaden.

Det stora utländska ägandet får inte bara ekonomiska konsekvenser för den svenska skolan, utan det ses även som en säkerhetsrisk. Totalförsvarets Forskningsinstitut menar att det inte är osannolikt att en utländsk ägare skulle kunna investera i svenska skolor med syfte att påverka det demokratiska samhället i negativ riktning.

Visst finns det fortfarande små ägare med lokal förankring, men andelen barn och elever i deras förskolor och skolor minskar hela tiden. Istället växer de enorma skolkoncernerna.

Myt 3: Skolägare tar en stor risk

Ett vanligt argument för att försvara vinsterna är att ägarna tagit en stor risk när de startat förskolor och skolor, att dessa investeringar har besparat kommunerna från att ta samma risk och att det därför är rimligt att ägarna får betalt för den risk de tagit. Men när man ser hur ägarna själva beskriver marknaden så håller inte det argumentet: ägarna tar en mycket liten risk.

Kostnaden för hyra av lokaler finns inbakad i skolpengen och de flesta friskolor hyr sina lokaler av kommunala eller privata fastighetsbolag. Skolägare behöver alltså inte själva investera i byggnader. Det som krävs är investeringar i möbler, datorer och annan utrustning, samt lönekostnader för till exempel rektorer, vars anställningar behöver inledas innan eleverna kommer. Dessa kostnader kan dock helt – eller delvis – finansieras genom att skolpengen enligt lag ska betalas ut redan från och med första juli. Den nya skolan får alltså pengar redan innan lärarna börjar jobba.

När privata huvudmän ansöker om nyetablering måste de bifoga en budget för de första tre verksamhetsåren. De här budgetarna visar hur liten risken är och hur snabbt skolorna kan börja gå med vinst. Det finns exempel på huvudmän som ansökt om att starta en skola 2026 som beräknas gå med överskott redan första året. En majoritet av de bolag vars budgetar vi tagit del av räknar med att nå ett positivt resultat redan inom de första tre åren.

Det som huvudmännen skriver i sina ansökningar bekräftas av de börsnoterade skolkoncernernas kommunikation till sina aktieägare. Tellusgruppen skriver att “en mindre förskola kan uppnå full etablering inom ett år medan en större förskola eller skola kan ta ett antal år” och Atvexa att skolmarknaden kännetecknas av “låga kapitalinvesteringar”. Academedia skriver i sin årsredovisning att “de initiala investeringarna är generellt begränsade” samt att “uppstarter kräver inget eller litet rörelsekapital” eftersom “skolpengen betalas ut i förskott av kommunerna”.

“Uppstarter kräver inget eller litet rörelsekapital eftersom skolpengen betalas ut i förskott av kommunerna”

Rörelsekapital är ett begrepp som beskriver hur mycket pengar ett företag behöver för att få vardagen att gå runt. Academedia menar att det inte krävs något rörelsekapital för att starta en ny verksamhet. Enligt Atvexa gäller det även i den löpande verksamheten, då bolaget har “förutsägbara intäkter och kostnader” och en “god rörelsekapitalprofil”.

Eftersom förskolan och skolan finansieras med kommunala skattemedel – och kostnaden per barn och elev ska vara densamma oavsett huvudman – tar inte de fristående aktörerna över någon risk från kommunerna. Kommunerna betalar ändå, oavsett vem som driver verksamheten. Den enda egentliga risk som friskoleägare tar är att de kan drabbas av ett minskat söktryck, vilket kan leda till att verksamheten inte längre är lönsam. Till skillnad från kommunerna kan de privata aktörerna då välja att lämna orten och etablera sig någon annanstans där villkoren är bättre.

För kommunerna innebär det här att de ständigt måste vara beredda på att ta emot barn och elever från fristående förskolor och skolor. Den här beredskapen kostar pengar eftersom den innebär att kommunerna inte kan organisera sina verksamheter så effektivt som möjligt – det måste alltid finnas lite slack i det kommunala systemet. Marknadsskolan innebär således en ökad ekonomisk risk för skattebetalarna, som har det ekonomiska ansvaret för alla kommunens barn och elever, men en ganska liten risk för skolägarna.

Myt 4: Vinsten är liten och den återinvesteras i verksamheten

Är de vinstdrivande friskolornas vinster små eller stora? Svaret beror först och främst på vilka typer av skolaktiebolag man tittar på och hur man definierar “vinst”. Vinsterna kan vara små i många av de mindre bolagen som bara driver en förskola eller skola, samtidigt som de är stora i de större skolkoncernerna. Vi behöver också förstå skillnaden mellan vinst och aktieutdelning. Vinst är skillnaden mellan ett företags intäkter och kostnader under ett verksamhetsår medan aktieutdelning är den årliga belöning som aktieägare kan få för att de köpt aktier i ett bolag – ett slags ränta.

För att bedöma om vinstmarginalerna i en bransch är rimliga kan man sätta vinsterna i relation till de risker som finns på marknaden och till hur stora investeringar som krävs för att etablera sig. Aktieägare investerar i branscher med stor risk eftersom det där finns chans till hög men osäker avkastning och i branscher med låg risk eftersom det där finns chans till låg men säker avkastning. Som tidigare nämnts är riskerna låga på förskole- och skolmarknaden. Det innebär att skolbolagsägarna borde kunna förvänta sig låga men säkra vinster.

Men trots den låga risken erbjuder Academedia (den i särklass största aktören) en hög avkastning på ägarnas investerade kapital. Tidningen Privata Affärer beskriver Academedias olika sätt att föra över vinster till sina investerare som ett “guldregn över aktieägarna”. Journalisten Per Lindvall, som granskat riskkapitalbolagägda IES årsredovisning, menar att IES använder en bolagsstruktur som “enbart ska ses som ett försök att dribbla bort korten” och att vinsterna är mycket större än vad som först verkar vara fallet.

“Tidningen Privata Affärer beskriver Academedias olika sätt att föra över vinster till sina investerare som ett guldregn över aktieägarna”

Förutom att vinsten delas ut till aktieägarna är det vanligt att de expanderande koncernerna använder vinster för att köpa nya förskolor och skolor. Skolkoncernen Atvexa skriver i sin senaste årsredovisning att bolagets ökade intäkter beror på köp av nya verksamheter och att dessa köp finansierats genom upparbetade vinster och lån. Atvexas affärsmodell är effektiv ur ett tillväxtperspektiv: dels använder de vinster från skolpeng för att köpa nya förskolor och skolor – som ger ännu mer vinst, som används för att växa ännu mer – och dels tar de lån, vars räntor och amorteringar betalas av vinster från framtida skolpeng.

Varken utdelningar eller uppköp innebär att vinsten går tillbaka till de skolor och barn som skapat den. Här skiljer sig de vinstdrivande skolkoncernerna från idéburna aktörer, som verkar utan vinstintresse. Idéburna skolors vinster återinvesteras i regel i samma verksamhet som skapat överskottet.

Den riggade skolmarknaden skapar vinster som, enligt vår bedömning, är oproportionerligt stora jämfört med den risk ägarna tar. Utländska riskkapitalbolag och investeringsfonder som köpt aktier i svenska skolkoncerner har inte gjort det av några andra skäl än rent ekonomiska. De som påstår att vinsterna i den privatägda förskolan och skolan är små, i förhållande till den risk som ägarna tar, tror sig antingen veta mer om aktiemarknaden än riskkapitalisterna – eller så bluffar de.

Tankesmedjan Balans förslag på lösning

Det är bra att regeringen har tillsatt utredningar med syfte att lindra effekterna av marknadsstyrningen, men vi tror inte att det går att reglera de stora skolkoncernerna på ett sätt som gör att deras vinstincitament neutraliseras. Utländska riskkapitalbolag, investeringsfonder och svenska skolkoncerner ägda av före detta politiker kommer att hitta vägar runt alla försök från staten att begränsa deras möjlighet att göra vinst på skolpeng.

Med ökad statlig kontroll kommer det också att krävas mer administration och dokumentation. Utredningsförslaget om att förbjuda vinstöverföringar till ägare under de första fem åren, eller om huvudmannen tar emot vissa riktade statsbidrag, innebär att staten måste kontrollera varenda faktura för att säkerställa att ägarna inte tar ut vinst på andra sätt än genom vanlig aktieutdelning. Förslaget om att förbjuda aktieutdelning till huvudmän vars verksamhet håller låg kvalitet kommer att kräva stora resurser för att Skolinspektionen först ska kunna konstatera att kvaliteten är för dålig och sedan för att driva ärendet juridiskt.

De stora koncernerna kommer såklart inte att acceptera lägre vinstnivåer om förslaget om sänkt skolpeng till friskolor klubbas av riksdagen. En sådan förändring lär därför göra det ännu viktigare för vinstdrivande skolor att locka mindre resurskrävande elever, vilket skulle öka de redan starka segregerande effekterna i skolsystemet.

Forskare brukar prata om att det finns tre olika logiker för att styra verksamheter: marknadslogik, byråkratisk logik och professionell logik. Vi tror att det bästa sättet att styra förskolan och skolan är genom en professionell logik, som innebär att betona lärarens roll och professionella bedömningar. Den professionella logiken är dock inte förenlig med marknadslogiken eller den byråkratiska logiken, som betonar kundernas och byråkraternas roll i styrningen. När deras inflytande ökar, sker det på lärarprofessionens bekostnad.

Marknadsstyrningen skapar alltså fler problem i förskolan och skolan än slöseri med skattebetalarnas pengar – den gör det svårare för alla lärare att göra ett bra jobb i klassrummet. Sverige har inte råd med en styrning som inte sätter lärarnas förutsättningar främst.

Om politikerna vill fortsätta att strunta i väljarnas åsikt att vinster i skolan ska förbjudas så är de utredningsförslag som nu finns rimliga steg mot en mindre skadlig marknadsstyrning. Men de är inte tillräckliga för att lösa skolans grundläggande problem. Vi måste avveckla den kommunala skolpengsbankomaten. **Aktiebolagen behöver fasas ut från förskolan och skolan och skolpengen ersättas med ett annat sätt att fördela resurser till förskolor och skolor.**

Eftersom det här är åsikter som delas av fackförbundet Sveriges Lärare har vi gett deras vice ordförande Robin Smith möjligheten att skriva sista sidan i den här broschyren. Scanna QR-koden om du vill komma till vår hemsida där du kan läsa mer om det arbete Balans bedriver och om hur du kan stötta oss. Där finns även en källförteckning till de påståenden som gjorts i den här broschyren.

Formgivning och illustrationer: Auxmuel

Podcast om det du inte visste att du var förbannad på i välfärden.

Fotograf Severus Tenenbaum

Offentliga hemligheter

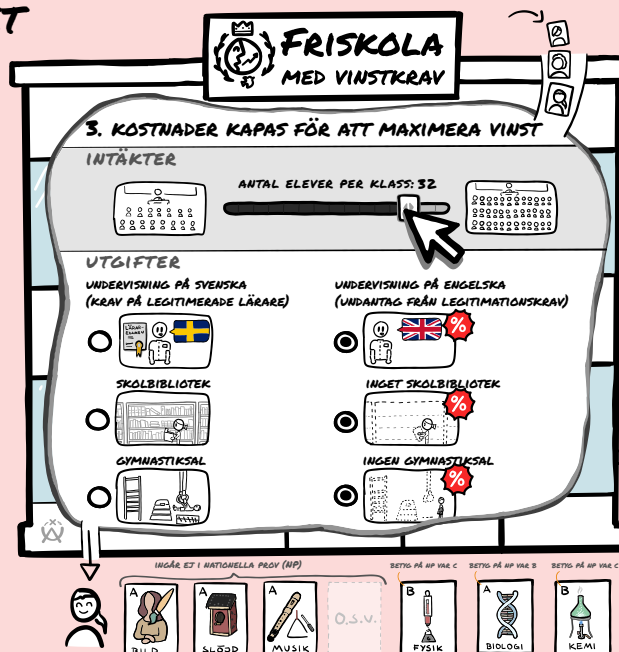
En podcast från Balans

HUR SKOLSYSTEMET UTNYTTJAS I VINSTINTRESSE

1. MARKNADSFÖRING SOM LOCKAR MINDRE RESURSKRÄVANDE ELEVER OCH SAMTIDIGT AVSKRÄCKER ELEVER MED STÖRRE BEHOV.

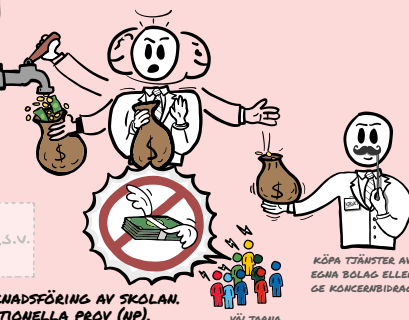
2. KÖTID SOM URVALSGRUND GYNNAR RESURSTARKA ELEVER OCH HJÄLPER SKOLAN ATT HÅLLA KLASSERNA FYLDA.

4. ATT SÄTTA HÖGA BETYG GÖR ELEVER OCH VÄRDNADSHAVARE NÖJDA OCH ÄR TACKSAMT VID MARKNADSFÖRING AV SKOLAN. DET ÄR SVÅRT ATT BLI ERTAPPAD MED FÖR GENERÖS BETYGSSTÄLLNING I ÄMNE SOM ET INGÅR I NATIONELLA PROV (NP).

6. EXPANSIONEN FÅR VINSTEN PÅ SKOLPENGEN ATT VERKA MINDRE ÄN DEN I PRAKTIKEN ÄR, OCH GER MER INFLYTANDE ÖVER SKOLVÄSENDET OCH ÄNNU STÖRRE VINSTER I FRAMTIDEN.

5. GENOM ATT KÖPA TJÄNSTER AV ÄGARENS ANDRA BOLAG, ELLER GE SÅ KALLAT KONCERNBIDRAG TILL DEM, KAN PENGAR FLYTTAS FRÅN SKOLBOLAGEN TILL ÄGAREN UTAN ATT DYKA UPP SOM VINST I SKOLBOLAGETS ÅRSREDOVISNING.

En hälsning från Sveriges Lärare

När vi ser att skattepengar ämnade för våra barn och unga kan kidnappas till kampanjmedel för mörka politiska maskinerier utanför nationens gränser, då är det hög tid att göra upp med det system och de ägar- och driftsformer som gör sådant vansinne möjligt. Men det grundläggande skälet till att ekonomiskt överskott ska återinvesteras i den skola där det uppstår finner vi bortanför rubrikerna om finansiering av terror och alternativhöger, bortanför diskussionen om väffelstugor, idrottshallar, innebandy, koncernbidrag och aktieutdelningar. På sätt och vis ligger det begravet under marken, bara ett stenkast från Sveriges Lärares kontor på Hornsgatan i Stockholm.

Under scillan på Maria kyrkogård vilar Erik Johan Stagnelius, den sorgtyngde skalden som diktade om hur anden underkastats den materiella världen. Och en stor del av problemet med NPM-styrning och kommersialisering av skolan är just det, att kronor och ören blir den regerande principen i stället för de idéer och ideal som är verksamhetens kärna.

Att ta hänsyn till barns och elevers olika behov, att ge barn och elever stöd och stimulans så att de utvecklas så långt som möjligt och att sträva efter att uppväga skillnader i barnens och elevernas förutsättningar är ett arbete som inte har någon borte gräns. Och därmed går det inte att nå fram till en punkt där allt som återstår att göra är att stoppa kvarvarande skattemedel i fickorna på ägaren eller aktieägarna. Den skolhuvudman som handlar så, som inte satsar 100 procent men samtidigt uppmanar barn och elever att göra det, och som förväntar sig eller kräver att lärarna ska göra det, sviker både huvuduppdraget och huvudpersonerna i skolan.

Det är följdriktigt snarare än förvånande att Sveriges Lärares rapport "När lärare tystas" visar att det är bland de vinstdrivna skolorna som problemen med tystnadskultur är värst. Lojalitetsplikten och management-kulturer där lydighet och hängivenhet till organisationen premieras över kritiskt tänkande och skolans samhällsuppdrag innebär att viktiga demokratiska värden som sanning, öppenhet och friheten att öppet uttrycka sig sanningsenligt underordnas avkastningsintresset. Det är dystert, men det behöver inte vara så. Vi kan välja en bättre väg framåt. "Natten är dagens mor, Chaos är granne med gud" för att citera Stagnelius.

Robin Smith, Vice ordförande Sveriges Lärare